

Letopisetul Tarii Moldovei

de Grigore Ureche

Descendent al unei renumite familii boieresti din Moldova, Grigore Ureche isi indeplineste formarea intelectuala la scolile polone din Liov.

Reintors in tara, cronivcarul parcurge cateva ierarhii domnesti ajungand in scurta vreme un apropiat al domnitorilor.

"Letopisetul Tarii Moldovei" prezinta evenimente de la "descalcatul cel de-al doilea" adica de la domnia lui Dragos Voda la domnia lui Aron Voda (1359-1594). Aceasta cronica va fi tiparita pentru prima doara de Mihail Kogalniceanu in 1852.

Letopisetul este precedat de o "Predoslovie" (o prefata) in care autorul isi va argumenta motivele pentru care a redactat aceasta opera

Principalul argument ar fi acela ca urmasii trebuie sa cunoasca istoria predecesorilor. Totodata Grigore Ureche se plange de insuficienta izvoarelor care i-au servit ca punct de pornire, o cronica a domniei lui Stefan cel Mare fusese redactata in limba slavona de Eftimie si Macarie.

Din cauza absentei izvoarelor interne cronicarul se vede silit sa apeleze la carti straine - izvoare poloneze.

Ideile fundamentale in acest letopiset sunt:

- ideea unitatii de origine a romanilor din toate provinciile "toti de Ram se trag";
- latinitatea limbii romane aducand ca argument evolutia etimologica a unor cuvinte;
- latinitatea poporului roman.

In alcatuirea letopisetului Grigore Ureche surprinde schimbari de domnii, comploturi, lupta pentru putere, obiceiurile de inascaunare, situatii de viata si fapte exemplare.

Cele mai multe episoade se incheie cu o "nacazanie salnim" adica o certare a celor puternici. Constituita ca un epilog aceasta secventa a letopisetului prezinta ideea ca exista o ordine a istoriei dictata nu de faptele umane ci de vointa divina.

Eroi exemplari precum Stefan cel Mare sunt propusi ca niste modele existentiale deoarece sunt pusi in slujba lui Dumnezeu si mai ales a tarii.

La polul opus se afla cei care incalca legile divine dar si pe cele omenesti. Un astfel de personaj negativ care suporta consecintele faptelor sale este craiul polon Albert.

Scrierea cronicii este strabatuta de ideea respectarii actului creator. Autorul stie ca opera sa este importanta deoarece reprezinta un incept al scrisului in limba romana pentr ca poporul nostru sa nu fie "asemeni fiarelor si dobitoacelor"

Arta narativa a letopisetului

Arta narativa a acestui letopiset consta in: rafinamentul descrierilor ("episodul invaziei lacustelor") si acuratetea naratiunii astfel domnia lui stefan cel Mare este prezentata prin faptele sale istorice, personalitatea domnitorului in dispozitiile sale sufletesti contradictorii.

Cronicarul face nu doar o trecere in revista a faptelor ci prezinta si imprejurarile mortii domnitorului, sentimentele poporului in fata acestui eveniment nefast si chiar starea vremii din acea perioada.

Letopisetul Tarii Moldovei de la Aron Voda incoace

de Miron Costin

Miron Costin este continuatorul cronicii lui Grigore Ureche. In letopisetul sau el prezinta elemente di istoria Moldovei cuprinse intre 1594-1661, adica de la a doua domnie a lui Aron Voda pana la urcarea pe tron a lui Dabija Voda.

Descendent al unei importante familii boieresti din Moldova, Costin isi face studiile in Polonia la Liovfiind cunosctor al limbilor de circulatie internationala din acea perioada (filozofie etc.).

Letopisetul lui Miron Costin e precedat de o lucrare intitulata "O sama de cuvinte din ce tara au iesit stramosii lor de neamul Moldovenilor." Aceasta lucrare ar fi trebuit sa fie o introducere facuta cronicii dar materialul fiind prea valoros autorul a facut din aceasta o creatie de sine statatoare.

Se afirma in paginile acestei lucrari ideea responsabilitatii scrisului "eu voi da sama de ale mele toate cate scriu". Sunt reluate teoriile din letopisetul lui Ureche, contunuitatea, unitatea si latinitate limbii romane.

"De neamul moldovenilor" este scrisa ca o reactie impotriva cronicarilor care au interpolat letopisetul lui Ureche. Mania lui costin se indreapta impotriva lui Simion dascalul si a lui Misail calugarul.. Acest eveniment poarta numele in istoriografie de "cearta cronicarilor".

Geneza letopisetului are la baza izvoare straine dar si izvoare interne. Pentru ultima perioada oglindita in cronica sa Miron Costin foloseste amintirile boierilor batrani, povestirile tatalui sau, fost sfetnic al domnului Miron Barnovski si chiar propriile fapte de viata.

Letopisetul cuprine prezentarea a 66 de ani din istoria Moldovei timp in care se succed la tron 22 de domnitori. Este o vreme a marilor infruntari sociale si politice.

Cea mai mare importanta in cronica sa i-o acorda domnitorului Dimitrie Cantemir care domnise doar noua ani. Miron costin fusese sfetnic al acestuia si din acest punct de vedere dezvaluie personalitatea complexa a domnitorului.

Alti domnitori surprinsi in letopisetul lui Costin sunt: Aron voda, Dabija voda, Dumitrascun voda, Duca voda, Dimitrie si Constantin Cantemir etc.

La polul opus domniei lui Dimitrie Cantemir se afla domnia lui Dumitrascu voda, un batran decazut care face mare paguba tarii.

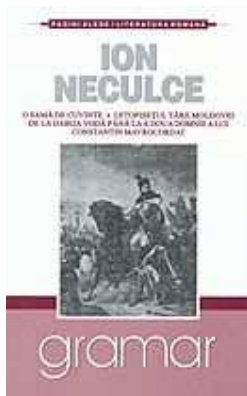
Arta narativa a letopisetului

Trasaturile artei naretive prezente in letopisetul lui Contin sunt tehnica detaliului, portretului si descrierea.

Reputatia cronicarului de om cu o personalitate si o cultura complexa e relevata si prin scrierea poemului filozfic "Viata lumii". Tema acestui amplu poem este fugit irreparabile tempus (trecerea implacabila a timpului). Aceasta tema cu origine in literatura latina este asociata motivelor fortuna labiris si vanitas vanitatum. Fortuna labiris inseamna soarta schimbatoare si vanitas vanitatum inseamna desertaciune desertaciunilor."Cronica polona" si "Poema polona" prezinta istoria privita in paralel a Moldovei so a Munteniei.

Letopisetul Tarii Moldovei

de Ion Neculce

Este întâiul scriitor care a servit urmașilor nu numai ca izvor, dar chiar ca model, până în zilele noastre (de exemplu Mihail Sadoveanu).

S-a născut în 1642 la Prigoreni, lângă Târgul Frumos. Tatăl său, Neculce vistiernicul, era originar dintr-o insulă a arhipieleagului, poate din Hios. Mama, Catrina, era fiica vistiernicului Iordache Cantacuzino și a Alexăndrinei Gavrilaş Mateiaș.

Cronica a scris-o la bătrânețe, între 60-70 de ani, după anul 1733. Ca izvoare folosește cronica lui Ureche interpolată de Simion Dascălu și Misail Călugăru, “De neamul moldovenilor” și letopisețul lui Miron Costin, letopisețul lui Nicolae Costin, izvoadele anonime. El continuă cronica lui Miron Costin de la 1661 înainte.

“O samă de cuvinte” cuprinde 42 de legende cu conținut educativ fără ostentație sau cumpănit anecdotic, cu o narațiune simplă, populară, cuminte, bătrânească. Le-a scris din plăcerea de a transmite urmașilor niște tradiții care altfel s-ar fi pierdut și din motive istorice, științifice.

O serie de scriitori și poeți s-au inspirat din legendele sale: Vasile Alecsandri în “Altarul mănăstirii Putna”, Dimitrie Bolintineanu în “Cupa lui Ștefan”, “Muma lui Ștefan cel Mare”, “Daniel Sihastru”, Constantin Negruzzi în poemul său “Aprodul Purice”, tot Vasile Alecsandri în “Movila lui Burcel”, “Dumbrava Roșie”, “Visul lui Petru Rareș”, George Coșbuc în “Stefăniță-Vodă”.

În “Letopisețul Țării Moldovei- de la Dabija-Vodă până la a doua domnie a lui Constantin Mavrocordat” este mai mare preocuparea pentru istorie, nelipsind cea literară.

Perioada zugrăvită de Neculce se împarte în două perioade:

- până la Dimitrie Cantemir;
- după Dimitrie Cantemir.

Appreciază domnitorii cumpătați și condamnă pe cei lacomi și risipitori. În culori negre apare a doua domnie a lui Dumitrașco-Vodă Cantacuzino, în timpul căruia moldovenii au trecut o iarnă grea:

“Oamenii în tîrgu în Iași arate curțile boierilor și ogrăzile și a altora, de-au arsu tîrgu mai jumătate, că nu era cine să aducă lemne. Vitili erau scumpe, mierea era scumpă, găineli mai nu era în țară. Găina câte un leu, oul câte un potronic, oca de untu câte doi orți bătuți și în zlot, oca de brîndză câte doi potronici. Bani ieșiră mulți în țară, dar bucate nu era.”

Poziția de clasă a lui Neculce iese mai mult în evidență în descrierea domniei lui Constantin Cantemir care a ridicat la rangul de boieri, oșteni și oameni de rând, lucru pe care Neculce îl critică. Informații interesante oferă și cu privire la domnia lui Nicolae Mavrocordat, descriind amănunțit cheltuielile pe care le face acesta pentru a-și menține tronul. Demnă de un roman de aventuri este relatarea uciderii fraților Costin.

Ca nimeni altul până la el, Neculce are darul povestirii și al portretizării figurilor evocate, personajele descrise de el fiind adevărați eroi de romane. Portretul lui Dumitrașco-Vodă Cantacuzino este o adevărată caricatură, apropiindu-se de pamflet. Portretul lui Constantin Cantemir nu este tocmai favorabil:

“Carte nu știe, ce numai iscălitura învățase de făce. Practică bună ave la voroavă, era sănătos, munca bine și be bine. Semne multe ave pe trup de la războaie, în cap și la mâini de pe când fusese slujitor în Țara Leșească. La stat nu era mare, era gros, burduhos, rumăn la față, buzat. Barba îi era albă ca zăpada. Cu boierii trăie până la o vreme, pentru că era un om de țară și-i știe pe toți, tot anume, pre careli cum era. Și nu era mândru, nici face cheltuială țării că era un moșneag fără doamnă.”

Portretul lui Dimitrie Cantemir este obiectiv, neaducându-i laude neîntemeiate:

“...cându era beizade... era atuncea nerăbdătoriu și mânios, zlobiv la beție, și-i ieșisă numele de om rău. Iar acum... așe să arăta de bun și de blând! Tuturor ușe deschisă și nemăreț, de vorovie cu toți copiii... Deci boierii vădzând așe milă și nemărire, începură toți a se lipi și a-l lăuda. Era om învățat”.

Portretul lui Petru cel Mare este făcut cu simpatie:

“Iară împăratul era un om mare, mai înalt decât toți oamenii, iar nu gros, rătund la față și cam smad, oacheș și cam arunca câteodată din cap, fluturând. Și nu cu mărire și cu fală, ca alți monarhi, ce umbla fiecum, prost la haine, și numai cu două, trei slugi, de-i era de grija trebilor. Și umbla pe gios, fără alaiu, ca un om prost”.

Din punct de vedere stilistic, Neculce se aseamănă cu Creangă, amândoi utilizând modul povestirii populare, în totală necunoștință de procedeele culte (Creangă le cunoștea, dar le ignora în mod voluntar).

Hazul caracterizează expunerea lui Neculce, provenit din ironie, care voia să atragă atenția pe ocolite asupra unui lucru, cu intenția de a satiriza. Constantin Duca, voind să scape de un spion turc, pune să-i taie capul un călău cu gură mare, în loc să țină taină (“...Au stinsu bine focul paie .”) sau numește mare vornic pe un dușman al său în ideea că-i va deveni prieten (“... Deci, știu că l-au făcut ca oaia pe lup...”). Falsul dezinteres al lui Mihai Racoviță la numirea lui ca domn este figurat plastic de cronicar :” ... se face a nu-i place să priimească domnia, ca și fata cie ce dzisă unui voinic:Fă-te tu a mă trage și eu oi merge plîngînd...”

Neculce a constituit și mai constituie încă un model stilistic pentru urmași, ca și literatura populară în care se încadrează. George Călinescu îl consideră primul mare povestitor moldovean. Întocmai ca Ion Creangă va folosi modul de expresie popular în poveștile și amintirile sale.